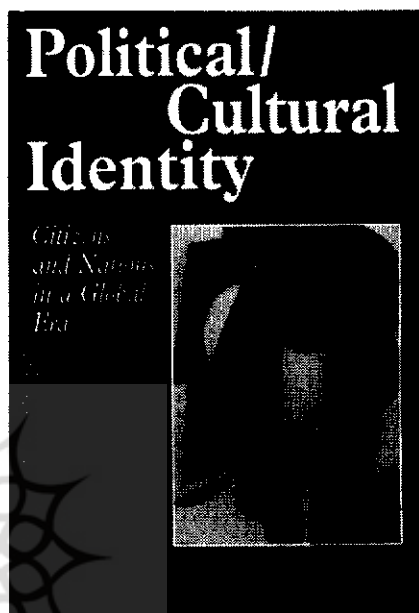

نویسنده هم‌زمان با سقوط دیوار برلین، نوامبر ۱۹۸۹، در آلمان بسر می‌برد. در آن هنگام دریافت که رخدادها تأثیر ژرفی بر آینده سیاست‌های اروپا و بر چگونگی تفکر اروپائیان در مورد خویش، خواهد داشت. در سال‌های ۸۹-۱۹۸۸ زمانی که اروپا دچار تغییر شکل شد، در آلمان - دانشگاه بیله‌فیلد - بود. پس از بازگشت، به بررسی مباحث مطروحه در انگلستان در مورد پویایی تغییرات پیچیده در اروپا پرداخت و بدین نتیجه رسید که الگوهای تغییرات ساختاری در اروپا، دلالت‌های فراوانی برای سیاست انگلستان دربردارد. در سال ۹۴-۱۹۹۳ در دانشگاه سوفیای ژاپن حضور یافت و حزب دموکراتیک لیبرال که دیری صاحب‌سلطه بود، همان هنگام قدرت خود را از دست داد از این‌رو جایگاه ژاپن در آینده منطقه آسیا و اقیانوسیه مورد بحث قرار گرفت. در پی این رویداد، مجدداً موضوع هویت سیاسی - فرهنگی به بحث روز تبدیل شد.

معرفی کتاب:

**هویت سیاسی / فرهنگی:
شهروندان و ملت‌ها در
عصر جهانی**

پی. دبلیو. پرستون

P.W. Preston, *Political, Cultural Identity: Citizens and Nations in a Global Era*, London: SAGE Publication, 1997

اجتماعی - نهادی و تحلیل فرهنگی - انتقادی.

مباحث اولیه کتاب دربارهٔ هویت و هویت سیاسی - فرهنگی، اشاره به مبادله ساختارها و عوامل دارد. نویسنده اساساً این هردو یعنی: ساختار و عامل را دارای اهمیت برابر ارزیابی می‌کند. ایدهٔ هویت سیاسی - فرهنگی پاسخ ویژه‌ای به سوال عام رابطهٔ بین فرد با اجتماع است ولی در دوران‌ها و مکان‌های مختلف، این رابطه را به‌گونهٔ متفاوتی مورد تفسیر قرار داده‌اند.

مؤلف در جست‌وجوی آن است که چگونه هویت خصوصی در چارچوب جهان عمومی ابراز شده است، چگونه به چنین هویتی دست می‌یابیم، چگونه این هویت تغییر می‌یابد و به چه قیمتی. وی تحت‌عنوان تغییرات ساختاری جهانی و هویت‌های سیاسی - فرهنگی جدید، به طرح این موضوع می‌پردازد که پس از جنگ جهانی دوم، این هویت در قالب «سوسیالیسم» و در کشورهای جهان سوم در چارچوب مفهوم «توسعه» تجلی یافت.

فصل حاضر با این نتیجه‌گیری

کتاب حاضر برگرفته از تجارب مؤلف در کشورهای مختلف مانند: آلمان، ژاپن، استرالیا، مالزی و سنگاپور است. او با اتخاذ رهیافت مردم‌نگارانه به بررسی مباحث نظری مربوط به هویت سیاسی - فرهنگی در بستر ظهور نظام جهانی سه قطبی پرداخته و مجموعه مباحث خود را در نه بخش به شرح زیر سازمان داده است:

۱- مقدمه‌ای بر مسأله

سخن بنیادی کتاب را باید این نکته دانست که هویت سیاسی - فرهنگی، نتیجه واکنش خلاق به شرایط ساختاری است. می‌توان گفت که این شرایط مربوط به دوران پس از جنگ جهانی دوم، اکنون در حال تغییر است. از این‌رو نحوهٔ فهم گروه‌های مختلف از خود، نیز در حال تغییر مشاهده می‌شود. پایه‌های نظری کتاب مبتنی بر سنت کلاسیک اروپا در نظریه‌پردازی اجتماعی می‌باشد. در این سنت، استراتژی‌های اساسی تحقیق عبارت‌اند از:

تحلیل سیاسی - اقتصادی، تحلیل

رهیافت از چشم‌انداز خاصی به موضوع هویت و بالطبع هویت سیاسی - فرهنگی پرداخته‌اند. موضوعاتی که از این چهار منظر مورد توجه قرار دارند، عبارت‌اند از: دولت‌ها و ایدئولوژی‌ها (توجه به قدرت، شهروندی و مشروعیت)، جامعه و باز تولید اجتماعی (توجه به روابط و ساختارها)، فرهنگ و سنت (توجه به رفتارها، اندیشه‌ها و اشتغالات) و در نهایت بازار و مصرف (توجه به شیوه زندگی، رقابت و انتخاب).

در قلمرو نظریه سیاسی، به فرد به‌عنوان شهروندی در چارچوب نظام سیاسی نگریسته می‌شود که به سنجش ایدئولوژی‌های مشروعیت‌بخش می‌پردازد. دغدغه اصلی پژوهش در این قلمرو، مسأله دولت (به‌عنوان نهاد اصلی) و ایدئولوژی‌ها به‌شمار می‌رود. در حوزه جامعه‌شناسی، فرد به‌عنوان عنصری متعلق به نظام گسترده روابط محسوب می‌شود. جامعه و یادگیری در کانون توجه این علم قرار دارد. حوزه تحلیل فرهنگی، فرد را به‌عنوان حامل و کاربر اندیشه‌ها و ایده‌های مستقر در

خاتمه می‌یابد که: در ارتباط با مسأله هویت سیاسی - فرهنگی می‌بایست به برخی از سؤالات پاسخ داد که عبارت‌اند از: چگونه ما انسانها به خود به‌عنوان عضوی از یک اجتماع سیاسی می‌اندیشیم، در چنین هویتی چه عناصری وجود دارد، دلالت‌های این هویت برای کنش چیست؟ این هویت چگونه تغییر می‌یابد؟ با چه ابزاری و به چه قیمتی؟ هویت سیاسی - فرهنگی بیانگر شیوه‌ای است که از آن طریق خود - ادراکی در چارچوب قلمرو عمومی، تجلی می‌یابد. لذا می‌توان گفت که هویت سیاسی تعادل بین دغدغه‌های فردی و خصوصی و تقاضاهای عمومی را بیان می‌کند.

۲- نظریه‌های هویت

فصل دوم به بررسی انتقادی رهیافت عالمان اجتماعی مختلف نظیر دانشمندان سیاسی، جامعه‌شناسان، تحلیلگران فرهنگی و اقتصاددانان نئوکلاسیک در مورد اندیشه هویت اختصاص دارد. هر یک از این چهار

دارند و در نهایت، رهیافت قوم‌نگارانه/شرح حال نویسانه که ناشی از سنت کلاسیک اروپاست، تأکید بر محلی‌بودن (مکانی که مردم در آن زندگی می‌کنند)، شبکه‌ها (شیوه تعامل افراد با یکدیگر) و حافظه تاریخی (ادراکاتی که در طول زمان حفظ شده و بازتولید شده‌اند) دارد.

۴- ایده هویت سیاسی - فرهنگی

این فصل اختصاص به بررسی شیوه‌هایی دارد که از طریق آنها افراد خود را به‌عنوان اعضای اجتماعات سیاسی ادراک می‌کنند و اینکه چگونه این ادراکات در فعالیت‌های روزمره تجلی یافته و چگونه نهادینه شده و مشروعیت عمومی می‌یابند. هویت سیاسی - فرهنگی در دو سطح مختلف عمل می‌کند: اول، در ارتباط با فرد یعنی چگونه فرد روابط خود را با اجتماعی که در آن زندگی می‌کند، شکل می‌دهد، دوم، در ارتباط با گروه یعنی چگونه افراد متعلق به گروه‌های مختلف با دیگر گروه‌های مجزا، رابطه برقرار می‌کنند.

زبان و سنت می‌نگرد. دغدغه اصلی پژوهش در این حوزه، فرهنگ و سنت است. در چارچوب علم اقتصاد، فرد به‌عنوان عامل، دارای انتخاب در نظام بازار و آفریننده شیوه زندگی تعریف می‌شود لذا رویکرد اصلی پژوهش در این قلمرو معطوف به بازار و مصرف است. بررسی این قلمروها مؤلف را به غنای هویت و ماهیت درحال‌تغییر هویت سیاسی - فرهنگی رهنمون می‌سازد.

۳- رهیافت قوم‌نگارانه / شرح حال نویسانه

هرگونه پژوهش درباره موضوع هویت و هویت فرهنگی - سیاسی می‌بایست به ملاحظات زیر توجه داشته باشد: اول اینکه، هویت را می‌توان نتیجه فرایندهای اجتماعی پیچیده‌ای دانست که فرد را در مجموعه‌ای از شرایط اجتماعی قرار می‌دهد. دوم اینکه، یکی از جوانب این فرایندها، فرد را در قلمرو سیاست قرار می‌دهد. سوم اینکه، تغییرات نظام‌مند دلالت بر تغییراتی در هویت‌های سیاسی - فرهنگی موجود

صنعتی - سرمایه‌داری سه قطبی،
الگوی روابط جهانی به‌گونه دیگری
است این سه قطب عبارت‌اند از: امریکا،
اروپا و منطقه آسیا - اقیانوسیه. الگوی
امریکا مبتنی بر بازار لیبرال است،
در حالی که الگوی اتحادیه اروپا از نظام
بازار اجتماعی پیروی می‌کند و این هر
دو متفاوت از الگوی سرمایه‌داری
توسعه‌ای آسیا - اقیانوسیه می‌باشد.

نویسنده ساختار و عامل را متمایز
از یکدیگر می‌شمارد ولی بر نقش عامل
تأکید می‌ورزد، با وجود این بر تأثیر
تغییرات ساختاری بر عامل در سال‌های
آینده نیز باور دارد.

۶- تغییر هویت‌های سیاسی - فرهنگی در اروپا

انتقال اروپا به دنیای درون، دوران
سلطه و تفوق امریکا در سال‌های جنگ
سرد، دلالت‌ها و اثرات فروپاشی
نهادهای جنگ سرد بر نخبگان اروپا و
تصویر سیاسی اروپائیان از خود،
مباحث این بخش را تشکیل می‌دهد. به
نظر نویسنده عمده‌ترین تغییرات

نویسنده در پایان فصل استنتاج می‌کند
که هویت سیاسی - فرهنگی، آموختنی
است، رابطه عامل کنش را با اجتماع بیان
می‌سازد، قلمرو کنش را برای فرد تعریف
می‌کند، همواره مورد منازعه بوده و دارای
منابع و تجلیات متعددی است.

۵- تغییرات جهانی و هویت‌های سیاسی - فرهنگی جدید

تغییرات ساختاری می‌تواند در
هزاره جدید بر کنشگران تأثیر عمیقی
داشته باشد. لذا مؤلف تغییرات
ساختاری را در این فصل بررسی
می‌کند. سه فصل بعدی کتاب اختصاص
به بررسی الگوهای تغییر در سه منطقه
مختلف در چارچوب نظام جهانی سه
قطبی دارد. تحلیلگران اجتماعی به‌طور
سنتی بین سه جهان اول، دوم و سوم
تمایز قائل هستند؛ ولی به اعتقاد مؤلف
نوعی انتقال از جهان‌های سه گانه اول،
دوم و سوم به جهان سه‌قطبی صورت
گرفته است. یعنی اکنون در نظام جهانی
به‌جای سه جهان، یک جهان سه‌قطبی
منسجم مشاهده می‌شود. در نظام

- فرهنگی مردم آمریکا، در سطح گفتمان عمومی می‌توان به دو جریان فکری اشاره نمود: نخست، ایدئولوژی امریکاگرایی (Americanism) که می‌توان آن را محصول اقتصاد و جامعه اواخر قرن نوزدهم دانست و دوم، مجموعه‌ای از افکار مرتبط با نقش جهانی آمریکا در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم (ایدئولوژی جهان آزاد). ایدئولوژی امریکاگرایی شامل: تعهدات فکری - اخلاقی، برابری، فردگرایی، آزادی و دموکراسی می‌باشد. تجلی این ایدئولوژی در دوران پس از جنگ جهانی دوم در قالب تئوری "نوسازی" ظاهر شد. در چارچوب ایدئولوژی جهان آزاد، نظام شامل مجموعه‌ای از نهادها نظیر: بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول، گات (GATT) می‌شود. بدیهی است، الگوهای تغییر در چارچوب نظام جهانی تأثیر بسیاری بر شیوه تفکر و رفتار امریکائیان خواهد داشت. در حال حاضر، آمریکا در چارچوب نظام جهانی صنعتی - سرمایه‌داری در روند نزولی قرار دارد.

اجتماعی این دوران در اروپا عبارت‌اند از: تحوّل الگوی زندگی روستایی به شهرنشینی متراکم که به دنبال خود موجی از دگرگونی‌های مختلف مانند تغییر شکل خانواده از گسترده به هسته‌ای را به دنبال داشته است، تحوّل الگوی نقش جنسیتی و شکل‌گیری الگوهای جدیدی از تجلیات فرهنگی نظیر؛ الگوهای جدید مصرف انبوه، وسایل ارتباط جمعی، اشتغالات سیاسی و ...

در مجموع، فروپاشی نظام سیاسی دوران جنگ سرد به شدت بر هویت سیاسی - فرهنگی اروپائیان تأثیر گذاشته است. برخی از عناصر بنیادین این بازسازی ساختاری عبارت‌اند از: تغییر در اتحادیه اروپا و حرکت آن به سوی یک نظام متحدتر، تطوّر در اروپای شرقی و حرکت آن به سوی اصلاحات سیاسی و اقتصادی و در نهایت تحول در نظام جهانی.

۷- تغییر هویت‌های سیاسی - فرهنگی در آمریکا

در ارتباط با هویت سیاسی

براین اندیشه است که هویت مبتنی بر محل (مکانی که مردم در آن بسر می‌برند)، شبکه (شیوه تعامل مردم با یکدیگر) و حافظه (ادراکاتی که در طول زمان حفظ شده و باز تولید می‌شوند) است و ساختار پیچیده هویت را فقط با توجه به این سه عامل می‌توان دریافت. پیش‌بینی مؤلف این است که نسبت هویت سیاسی - فرهنگی به انسان‌ها نزدیک‌تر و مستقیم‌تر خواهد شد زیرا انسان‌ها تمایل بیشتری به موقعیت محلی خویش نشان می‌دهند. او در نتیجه‌گیری این فصل به تعیین مسیرهای جدید برای نیل به آینده‌ای نوین می‌پردازد.

بخش پایانی کتاب، اختصاص به کتاب‌شناسی و نمایه موضوعی و اسمی دارد.

در مجموع، مؤلف که استاد گروه علوم سیاسی و مطالعات بین‌المللی در دانشگاه بیرمنگام بوده و مطالب متنوعی درباره نظریات توسعه به نگارش درآورده، در این کتاب با اتخاذ رویافتی میان‌رشته‌ای

۸- تغییر هویت‌های سیاسی - فرهنگی در منطقه آسیا - اقیانوسیه

دوران پس از جنگ جهانی دوم شاهد رشد نفوذ چین و موفقیت اقتصادی برجسته ژاپن بوده است. در اواخر دهه ۸۰ و اوایل دهه ۹۰ استدلال اصلی این بود که منطقه آسیا - اقیانوسیه در چارچوب نظام جهانی تبدیل به منطقه‌ای منسجم و متمایز شده است. فصل حاضر به بررسی شیوه ورود آسیا به جهان مدرن پرداخته و اشکال موجود و در حال تغییر آن را مورد توجه قرار داده است. در این منطقه، ژاپن از اهمیت بسزایی برخوردار است. جهان نوین را می‌توان شکل فرهنگی خاصی تصور نمود که در آن رابطه انسان با طبیعت و رابطه انسان با انسان به‌گونه ویژه‌ای مشاهده می‌شود. در این فصل، مسیری که ژاپن و چین از طریق آن وارد جهان مدرن شده‌اند، به‌طور تاریخی مورد بحث قرار گرفته است.

۹- محلی‌بودن، شبکه و حافظه

استدلال مؤلف در این فصل مبتنی

نویسنده از طریق تلفیق تئوری فرهنگی با تحلیل سیاسی منبعی غنی برای مطالعات سیاسی و فرهنگی فراهم می‌سازد.

دکتر محمود شارع‌پور
عضو هیأت علمی دانشگاه مازندران

(Interdisciplinary) مروری کامل بر هویت سیاسی و فرهنگی دارد. کتاب به بررسی تغییرات ژرف سیاسی در سراسر جهان، از سقوط دیوار برلین تا ظهور قدرت‌های جدید در آسیا، پرداخته و به تأثیرات این حوادث بر نحوه تعریف فرهنگ‌های سیاسی توجه دارد. در واقع،

